

Cal formular un concepte
nació que no es basi en la
negació del caràcter
nacional d'altres instàncies.
Europa té elements històrics,
culturals i polítics comuns.
Espanya també. Catalunya
no pot construir-se sobre la
base d'una negació, tancant
els ulls a aquestes realitats o
intentant amagar-les.

Més enllà de la Nació: la nació catalana i la idea d'Espanya com a «Nació de nacions»

Fernando Domínguez

1. Introducció

El 30 de setembre de 2005 el Parlament de Catalunya va aprovar per 120 vots a favor (PSC-CpC, CiU, ERC i ICV-EA) i 15 en contra (PP) una Proposta de reforma de l'Estatut d'autonomia de Catalunya (PR, en endavant). Aquesta proposta definia Catalunya com a nació a l'article 1.1 PR i en el primer punt del decàleg inclòs al final del preàmbul. L'ús de l'expressió «nació catalana» o de les seves derivacions (símbols nacionals, drets nacionals) es repetien al llarg del preàmbul i en alguns preceptes de l'articulat. També es reconeixia la «realitat nacional occitana» d'Aran. La proposta va evitar definir a Espanya com a Nació, qualificant expressament l'Estat com a plurinacional, i només per mencionar el nom oficial de dos òrgans utilitza l'adjectiu «nacional» referit a un organisme no català (*Comisión Nacional del Mercado de Valores* i *Comisión Nacional de Energía*).

La PR del 30 de setembre va generar un debat sobre la utilització de la paraula «nació» referida a Catalunya i va reobrir polèmiques sobre el significat del terme «nacionalitats» de l'article 2 de la Constitució espanyola de 1978 (CE, en endavant), en especial sobre si és un sinònim de nació.

Després d'un llarg debat, amb pactes a la Moncloa i a la Comissió Constitucional del Congrés, el text ha estat aprovat per les Corts Generals el mes de maig de 2006, i es sotmetrà a referèndum el 18 de juny. L'Estatut de 2006 defineix Catalunya com a nacionalitat a l'articulat, i en preàmbul fa referència al fet que el Parlament de Catalunya, recollint el sentiment i la voluntat dels ciutadans i ciutadanes catalans, ha definit de forma àmpliament majoritària a Catalunya com a nació. I afegeix que la Constitució espanyola en el seu article segon reconeix la realitat nacional de Catalunya.

Professor de Dret Constitucional de la UAB

85

A criteri de l'autor, la Proposta de Reforma de l'Estatut, aprovada pel Parlament de Catalunya el 30 de setembre de 2005, reflecteix les incongruències i molts dels problemes conceptuals que giren al voltant de la nació, i no va adoptar sempre les solucions més innovadores, sinó que va seguir uns paràmetres clàssics lleugerament matisats. Hagués pogut adoptar –per exemple– un concepte postmodern, inclusiu i obert de nació on tinguessin cabuda realitats nacionals no excloents entre si (Aran, Catalunya, Espanya i potser Europa). Però no fou el cas, i el text segueix l'estol de la mitificació de la nació que tant agradava als autors romàntics, actitud contrària a la modernitat i més encara a la postmodernitat. Malgrat tot, els arguments últims de la reformulació del preàmbul, fruit del pacte de gener de 2006 entre el PSOE i alguns partits catalans, apunten a fer compatible el reconeixement del caràcter nacional de Catalunya amb el caràcter nacional d'Espanya.

2. L'ús de la paraula «nació» a la Proposta de Reforma de l'Estatut d'autonomia de Catalunya

La paraula «nació» i la seva conceptualització han fet córrer rius de tinta. A nivell conceptual, s'ha parlat d'un concepte polític de nació i d'un de cultural. El primer tindria el seu fonament en les idees de la Revolució francesa i en la defensa de la Nació com el subjecte polític, el poder constituent que es dotava d'una constitució. En aquell moment la Nació no equivalia al conjunt del poble, sinó que feia referència principalment al conegut com el «Tercer Estat», és a dir, els propietaris burgesos que es sentien discriminats quan les claus del país (i la sobirania) estava en mans del Rei i era exercida sota la influència dels seus acòlits (noblesa, clergat). Aquesta idea de Nació com a font legitimadora del poder polític seria posteriorment constitucionalitzada en moltes constitucions de països europeus. El concepte cultural de nació sorgeix principalment en terres alemanyes (*Volk*, literalment «poble» en alemany), on llavors no existia una unitat del poder polític. El concepte de nació es va construir principalment sobre la llengua, que era considerada la forma d'exteriorització de l'ànima d'un poble. Cultura, llengua i història es convertiran en els elements nuclears d'una concepció més organicista i biològica que política.

Tot i que a nivell didàctic es pugui intentar separar ambdues concepcions, els límits entre elles són imprecisos i, amb els anys, els autors han utilitzat elements d'una i d'altra i han reformulat i proposat nous conceptes de nació. Molts acadèmics han criticat l'artificialitat d'una distinció pura entre nació política i nació cultural.² L'anomenat «principi de les nacionalitats» de Mazzini és l'exemple paradigmàtic d'equiparació d'un concepte cultural de nació basat en la llengua i la cultura, a un de polític, l'Estat, amb la coneguda

proposta de reconèixer un dret a les nacions a fundar un Estat.

Es poden destacar dues qüestions que no es resolen científicament a cap de les dues concepcions: quan es converteix un conjunt de persones en nació? I, quin grau de poder polític pot reclamar una nació?

Per contestar la primera pregunta (quan un conjunt de ciutadans formen una nació?) s'han posat sobre la taula moltes propostes: unes referides a elements aparentment (i només aparentment) objectius (llengua, raça, religió, cultura, història...), elements subjectivistes (voluntat de viure junts) o merament irracionals (fe en la nació). En tot cas, hi ha una línia de pensament que destaca la impossibilitat d'una definició científica de nació, de trobar elements objectius que la defineixin no només teòricament, sinó a la pràctica.³

La segona pregunta (quin grau de poder polític pot reclamar una nació?) torna a reproduir les diferències expressades anteriorment. Si s'agafa un concepte dinàmic de nació, com a procés de construcció nacional, com va succeir en els casos italià i alemany, es pot plantejar el «principi de les nacionalitats» des de posicions binàries (o ets una nació o no ho ets: en el primer cas tens dret a un Estat; en el segon cas, no) o es pot plantejar l'existència d'estats plurinacionals (i, en conseqüència, que la nació no equival a Estat). Però sobre la base d'un concepte més estàtic de nació, peça de la teoria de l'Estat o de la Constitució lligada als elements unitaris de tota organització política i a la sobirania, el poder polític que correspon a la Nació es un *prius*, ja està definit prèviament.

Recapitulant, donar un contingut científic o, en d'altres casos, jurídic a una realitat connectada amb la identitat i els sentiments no és fàcil, com demostren els milers de pàgines dedicades a l'assumpte. La nació és fàcilment construïda so-

bre presumpcions o generalitats, no sobre proposicions científiques.

El text del 30 de setembre de 2005, és a dir, la PR de l'Estatut d'autonomia de Catalunya, va plasmar les incongruències i molts dels problemes conceptuals al voltant de la nació i, com es veurà tot seguit, no va adoptar sempre les solucions més innovadores o postmodernes, sinó que segueix uns paràmetres clàssics lleugerament matisats.

a) Un ús imprecís

Al preàmbul de la PR es menciona el fet que la «nació catalana s'ha anat fent en el decurs del temps» i es parla del «procés de construcció nacional». És a dir, s'estableix la nació com un principi dinàmic definit per elements aparentment objectius (llengua, cultura, tradició històrica) però estan expressats en termes que no exclouen «altres llengües i altres manifestacions culturals». Hagués estat molt perjudicial que el PR reproduís un concepte cultural de nació construït sobre la base d'elements excloents, propis d'un nacionalisme ètnic (una única llengua, una única cultura, una única història), perquè s'hagués trobat amb una realitat lingüística, social, cultural (i fins i tot historiogràfica) diferent.

No queden clars, en canvi, ni els elements ni els objectius polítics de la nació. La idea d'un «dret inalienable a l'autogovern» està a cavall entre el dret natural i el dret històric. Les referències contínues al passat històric apunten a la part històrica de la balança. Però l'apel·lació a la «vocació i el dret dels ciutadans de Catalunya de determinar lliurement el seu futur com a poble» sembla connectada amb certes interpretacions del dret d'autodeterminació lligades al principi de les nacionalitats anteriorment apunat. Es podria pensar que aquesta afirmació està matisada quan es parla de la «interdependència

Donar un contingut científic o jurídic a una realitat connectada amb la identitat i els sentiments no és fàcil, com demostren els milers de pàgines dedicades a l'assumpte. La nació és fàcilment construïda sobre presumpcions o generalitats, no sobre proposicions científiques.

que una nació necessita avui», tot i que aquesta interdependència està qualificada enigmàticament, a part de «lliure», com a «plena». És a dir, la dialèctica entre dret històric i dret natural no està resolta en el text de la PR: no queda clar si la nació es construeix històricament (i és una realitat social) o simplement és (i és una realitat ontològica). Sembla que es vulgui dir que la nació catalana no té els atributs polítics (en particular la sobirania) que són inherents a un concepte polític de nació, però que podria tenir-los si així ho decideix «lliurement» en funció d'aquesta amalgama de dret històric i/o dret natural.

A l'articulat, les connotacions polítiques estan més clares: Catalunya és una nació i es constitueix en Comunitat autònoma. O sigui, la qualificació no canvia la posició jurídica actual. Es podria, llavors, pensar que la paraula «nació» és una simple auto-qualificació sense cap eficàcia

A nivell jurídic (que no polític ni sociològic o psicològic), un concepte no és més clar perquè es reiteri (nació catalana) ni és més obscur perquè se'n facin poques al·lusions (Espanya). A les reiteracions argumentals i textuals se li podria reprotxar, a la vegada, la inseguretad i la manca d'humilitat.

88

jurídica externa.⁴ I es podria adduir com a argument que el preàmbul no és vinculant en termes jurídics. No obstant, semànticament el preàmbul sí que s'està condicionant l'ús de la paraula nació per l'articulat. Precisament el preàmbul és l'explicació de l'article 1.1 PR. Per això, les explicacions del preàmbul de la PR no són innòcues a l'articulat, singularment en aquest punt. Les consideracions realitzades anteriorment, és a dir, les imprecisions del preàmbul respecte dels matisos polítics de la nació catalana impregnen i es traslladen a l'article 1.1 PR. El Consell Consultiu de la Generalitat va realitzar una lectura diferent: va considerar que la declaració de que Catalunya és una nació no tenia una intenció ni un contingut polític lligat a la sobirania i que es referia a un concepte de nació cultural. El Consell Consultiu reservava un concepte polític de Nació per Espanya i declarava que es podia compatibilitzar

amb l'existència de nacions en sentit cultural dins l'Estat.⁵ Però cal recordar que el text lliurat al Consell Consultiu no incloïa el preàmbul, que va ser acordat en les sessions plenàries de setembre de 2005. La pregunta que sorgeix és: amb el preàmbul del PR el Consell Consultiu podria haver afirmat que el concepte de nació no tenia implicacions polítiques i es circumscribia a un àmbit cultural?

En resum, la PR conté un ús no ètnic de la paraula nació (tot i les al·lusions al passat històric i a d'altres elements naturalistes i romàntics) del que no es prediquen els elements de sobirania propis d'un concepte polític de nació (però que deixa entreveure aspiracions polítiques no explícites).

b) Una reiteració innecessària

El text de la PR de l'Estatut d'autonomia de Catalunya dedica la major part del preàmbul a concretar els elements de la nació i a recordar successos històrics. No només construeix l'edifici argumental per afirmar que Catalunya és una nació, sinó que construeix a més tota l'ornamentació que l'acompanya. A nivell jurídic (que no polític ni sociològic o psicològic), un concepte no és més clar perquè es reiteri (nació catalana) ni és més obscur perquè se'n facin poques al·lusions (Espanya).⁶ A les reiteracions argumentals i textuals se li podria reprotxar, a la vegada, la inseguretad i la manca d'humilitat.

Respecte de la inseguretad, es pot fer aquí un paral·lelisme amb la redacció de l'article 2 CE i els comentaris que va suscitar en el si de les Corts constituents. Cal recordar que reconeix les «nacionalitats i regions» que integren Espanya, però reafirma de manera barroca la unitat d'Espanya amb adjectius com «indissoluble», «indivisible» o «comú». Per citar un exemple prou expressiu, l'esmena del *Grupo Progresistas* y

Socialistas Independientes a l'article 2 CE es centrava en el fet que: «*hay que huir de reiteraciones, cuya presencia en el texto puede interpretarse no como ratificación de lo ya afirmado, sino como inseguridad sobre la realidad de la tesis que se repite*» (èmfasi afegit).⁷ Es podria recordar el refrany castellà: *dime de lo que presumes y te diré de lo que careces*.

Respecte de la humilitat, es pot recordar que els preàmbuls de les constitucions europees de després de la Segona Guerra Mundial es caracteritzen per mirar cap a fora: cap a Europa i cap al món. En canvi, el PR mira principalment i repetida cap a dins i les referències exteriors són l'excepció, i quan mira cap a fora és per dir com han de ser els altres (Espanya com a Estat plurinacional). No és gaire humil reiterar com ets tu i, a més, definir els demés.

c) Una concepció exclusivista de la nació catalana

S'acaba d'afirmar que el PR formula en molts moments un concepte positiu de nació catalana que inclou elements no ètnics, encaminats en allò que hom pot anomenar un sentiment nacional cívic. No obstant, la literalitat del text del 30 de setembre permet afirmar que un (o millor dit un altre) dels elements definidors del concepte de nació catalana és l'eclipsament de la idea de Nació espanyola, que en alguns moments podria interpretar-se com a negació del caràcter nacional d'Espanya. Es declara específicament que «Catalunya considera que Espanya és un Estat plurinacional». I ja s'ha destacat que només s'utilitza l'adjectiu «nacional» referit a dos òrgans estatals el nom oficial dels quals conté l'esmentada paraula. A nivell polític no hi ha dubtes que normalment s'utilitza l'expressió «Estat plurinacional» per negar el caràcter nacional d'Espanya. Hi ha qui ha establert una graduació entre el concepte de nació aplicat a Espanya on es pot

distingir entre: 'Espanya com a nació', 'Espanya com a Nació de nacions' i 'Espanya com a conjunt de nacions'.⁸ La primera i la tercera concepció plantegen un concepte de nació amb només dues alternatives: ets una nació o no ho ets. Si Espanya és una nació, només ho és Espanya; i si hi ha territoris qualificats com a nacions, Espanya no ho és. La nació és, llavors, un concepte binari, de blanc o negre, o en terminologia tecnològica, de 0 ó 1. I la PR planteja l'expressió «nació catalana» en aquests termes. El reconeixement de la «realitat nacional occitana» d'Aran podria ser el contrapunt d'aquest caràcter sinó fes encara més evident que el caràcter nacional és predicable d'una petita comunitat occitana, però no d'Espanya.

Els preàmbuls de les constitucions europees de després de la Segona Guerra Mundial es caracteritzen per mirar cap a fora: cap a Europa i cap al món. En canvi, l'Estatut mira principalment i repetida cap a dins i les referències exteriors són l'excepció, i quan mira cap a fora és per dir com han de ser els altres (Espanya com a Estat plurinacional).

És una idea exclusivista de nació catalana perquè només es preocupa d'ella mateixa. El Diccionari de l'Institut d'Estudis Catalans defineix exclusivista com aquell que «no admet res que contradigui poc ni molt les seves idees, els seus gustos, el seu sistema, etc.». En castellà, l'exclusivisme està definit per la Reial Acadèmia Espanyola com l'obstinació a una idea sense parlar atenció a les altres que també s'haurien de tenir en compte. Hi ha solucions imaginatives per encaixar la nació catalana amb la literalitat de l'article 2 CE. La PR simplement ha preferit fer veure que no existeix.

3. Cap a un concepte no dogmàtic de nació catalana

Els arguments últims de la reformulació del preàmbul de la PR de l'Estatut d'autonomia de Catalunya que ha donat lloc a la redacció final de l'Estatut aprovat per les Corts apunten a fer compatible el reconeixement del caràcter nacional de Catalunya amb el caràcter nacional d'Espanya. Precisament l'article 2 CE, a pesar del seu barroquisme, afirma un concepte de Nació espanyola compatible amb altres realitats nacionals a les que denomina literalment «nacionalitats».

a) *L'article 2 CE: Espanya com a 'Nació de nacions'*

Com s'ha apuntat, l'article 2 CE fa una referència i una adjectivització reiterada i innecessària de la Nació espanyola. Però a continuació es reconeix i garanteix el dret a l'autonomia de les nacionalitats i regions que integren l'Estat. És una interpretació acceptada que el manteniment de l'expressió «nacionalitat» durant tota la tramitació parlamentària del text constitucional es va aconseguir a base de barroquitzar la unitat d'Espanya i assegurar el caràcter nacional d'aquesta. La idea de Nació espanyola sempre ha tingut un problema de *tempo*. Fou dèbil i inesta-

Si Espanya és una nació,
només ho és Espanya; i si hi ha
territoris qualificats com
a nacions, Espanya no ho és.
La nació és, llavors, un concepte
binari, de blanc o negre.
I la Proposta de Reforma de
l'Estatut planteja l'expressió
«nació catalana»
en aquests termes.

ble en el seu naixement quan la idea de Nació política s'estava forjant ja a d'altres països. Va prendre adquirir trets culturals i simbòlics durant el franquisme, precisament quan la Nació política estava anul·lada. Quan la Constitució espanyola de 1978 va voler tornar a una significació més política, la paraula era difícilment reconeixible en aquests termes i tenia una significació col·lectiva més propera als aspectes culturals.

En qualsevol cas, els ponents de la Constitució consideraven, quan defensaven en el si de la Comissió constitucional del Congrés el manteniment de l'expressió «nacionalitats» de l'article 2 CE, que era un sinònim de «nació» i que aquesta confluència permetia configurar a Espanya com a una «Nació de nacions».⁹ Més enllà d'antecedents remots,¹⁰ l'origen teòric de l'expressió «Nació de nacions» aplicada a España s'acostuma a atribuir a Anselmo Carretero i al seu llibre

Las Nacionalidades españolas.¹¹ Anselmo Carretero cita les seves fonts: «*La idea de España como comunidad de pueblos o nacionalidades la han afirmado en los últimos años españoles de muy diversa estirpe nacional: el castellano Luis Carretero y Nieva, el catalán Pedro Bosch-Gimpera, el gallego Salvador de Madariaga, el vasco Carlos Santamaría*».

La idea de «Nació de nacions» va més enllà de la idea moderna de nació i suggereix més la imatge postmoderna de mosaic, o per utilitzar l'expressió anglesa, de *patch work*, aquests cobrellits fets amb pedaços que formen una unitat però les parts del qual conserven una singularitat plenament distingible. No és un *melting point*, o sigui, un punt de fusió que dilueix els antics components, tot i que el resultat sigui quelcom diferent de la mera suma dels ingredients originals. Així, els constituents espanyols, quan van fer compatibles la «nació» i les «nacionalitats» i van utilitzar com a argument de conjunció l'expressió «Nació de nacions», van adoptar una actitud postmoderna, tot i que fos sense saber-ho.¹² La idea de «Nació de nacions» permet qualificar com a nació, amb matisos diferents, a dues realitats, utilitzant una concepció flexible que posa l'atenció en els diferents interessos en conflicte. Contempla, per tant, un ús no exclusivista de la idea de nació.

Alguns autors han entès que l'expressió «Nació de nacions» es troba implícita a la Constitució espanyola de 1978.¹³ És necessari insistir en aquesta idea. Popularment es recorda l'obra teatral de Lope de Vega *Fuenteovejuna* per una frase, «*Fuenteovejuna, todos a una*», que no està escrita en cap passatge de l'obra. No obstant, la frase sintetitza l'esperit que va voler transmetre Lope de Vega. La frase «Nació de nacions» tampoc està escrita a la lletra del Text constitucional però sí a l'esperit de la Constitució i, sobretot, a les intencions i paraules dels seus redactors.

b) «Cataluña es una nación, si bien una nación española»

La idea de «Nació de nacions» és un concepte obert a la complexitat i a la coexistència de realitats nacionals en el seu si, acceptant la pluralitat d'una forma incloent. Anselmo Carretero feia referència a la necessitat de «*dar al vocablo nación un significado mucho más amplio, profundo y rico que el monolítico jacobino*», i recordava la frase de Salvador de Madariga quan afirmava que «*Cataluña es una nación, si bien una nación española*».¹⁴ El caràcter nacional de Catalunya no ha de perquè ser incompatible amb el caràcter nacional d'Espanya. Ambdós no han de ser (ni poder ser) idèntics. Per això a la PR la nació catalana s'escribia en minúscula: no volia fer referència a la Nació lligada a la sobirania. Torna llavors la dicotomia nació política-nació cultural. Però fins i tot aquest repartiment de papers pot ser criticat. Es pot traslladar la visió «doblement pluralista» de la nació que planteja Ramón Máiz en termes polítics (pluralitat de la Nació espanyola i pluralitat en el si de les nacionalitats i regions) a l'àmbit jurídic.¹⁵ Una comprensió realment postmoderna i flexible de la idea de «Nació de nacions» implica reconèixer els elements polítics de la nació catalana i els elements culturals de la Nació espanyola. La composició serà diferent: la prevalença d'un o d'altre aspecte serà el tret distintiu de cadascuna, però no l'absència d'un dels aspectes. La nació catalana té elements polítics per la seva relació amb la disposició transitòria segona CE i l'article 152 CE: no és simplement una realitat cultural.¹⁶ No està dotada de sobirania ni de poder constituent, és clar. Però això no significa l'absència de trets polítics. I la nació espanyola està construïda sobre un concepte jurídic-polític de Nació, però existeixen elements històrics i culturals comuns que no poden ser menyspreats (article 149.3 CE).

La idea de «Nació de nacions»
és un concepte obert a la
complexitat i a la coexistència
de realitats nacionals en el seu si,
acceptant la pluralitat
d'una forma incloent.

92

4. Conclusions

L'anomenat Estatut de Sau, és a dir, la proposta dels parlamentaris catalans que fou l'origen de l'actual Estatut d'autonomia de 1979, no qualificava Catalunya com a nacionalitat, sinó que feia referència a la seva «realitat nacional». Aquesta última expressió no va fructificar a les Corts Generals i es va substituir per «nacionalitat». Ara, de moment, l'expressió «nació catalana» s'ha substituït al preàmbul per realitat nacional, tot i que a l'articulat continuï el terme «nacionalitat». Allò que al 1979 no era apropiat per l'articulat, ara ho és pel preàmbul de l'Estatut de 2006. A més, la referència al fet que el Parlament de Catalunya ha definit majoritàriament a Catalunya com a nació introdueix directament el terme (i no una derivació) al preàmbul. Podria pensar-se si això que avui no té consens polític per introduir-se a l'articulat, pot ser-ho d'aquí uns anys amb l'actual marc constitucional.

I aquesta pregunta no és retòrica perquè actualment hi ha marge a nivell jurídic-constitucional per a un reconeixement polític de la nació catalana. Però el marge és per a un reconeixement de la nació catalana que no negui el caràcter nacional d'Espanya, és a dir, un concepte de

nació catalana formulat en termes no exclusivistes. És veritat que el concepte de nació no està clar per a la doctrina acadèmica i no es pot demanar que els textos jurídics siguin clarividents al respecte. Però un concepte obert de nació és conscient d'aquesta complexitat i l'aborda. Un concepte exclusivista només veu i tracta una part del problema.

La CE de 1978 va fer amb el terme nació el mateix que la reforma del Codi civil ha fet amb el concepte de matrimoni: modificar-lo, ampliant-ne el contingut. La capacitat innovadora del dret, que en aquests casos no deixa de ser del poble espanyol o dels seus representants, no pot ser menyspreada ni rebutjada per un purisme acadèmic. I aquesta possibilitat és la que es pot aprofitar, i el Parlament de Catalunya no ho va saber (o no va voler) fer el setembre de 2005. El text del 30 de setembre podria haver adoptat un concepte postmodern, inclusiu i obert de nació on tinguessin cabuda realitats nacionals no excloents entre si (Aran, Catalunya, Espanya i potser Europa). La PR segueix l'estela de la mitificació de la nació que tant agradava als autors romàntics. Potser no tant en els elements definidors de la nació com en les seves perspectives de futur.

Però la mitificació de la nació és contrària a la modernitat i més encara a la postmodernitat. Cal desacralitzar i desmitificar la nació i per això cal canviar les actituds en front el terme i adoptar una postura més «laica»¹⁷ o com han reclamat alguns, «no nacionalista»,¹⁸ per formular un concepte de nació no dogmàtic, lligat amb el civisme. Una nació que no es basi en la negació del caràcter nacional d'altres instàncies o de la seva legitimitat. Europa té elements històrics, culturals i polítics comuns. Espanya també. Catalunya no pot construir-se sobre la base d'una negació, tancant els ulls a aquestes realitats o intentant amagar-les.

Aquest treball forma part de *papers de federalisme* 02/06, publicació electrònica de la Fundació Rafael Campalans

¹ Es pot consultar el text de l'acord a: <http://www.iceta.org/estaen06.pdf>.

² Vid. Gurutz Jáuregui. *Contra el Estado-nación: En torno al hecho y la cuestión nacional*. Madrid: Siglo XXI, 1988, 2a. edició, especialment p. 180 i ss.

³ Les crítiques als elements «objectius» de la nació (llengua, religió...) van ser destacades per Ernest Renan al seu opuscle *Què és una nació?* Ell en va proposar una concepció subjectivista que precisament és difícil d'encabir en un mètode científic.

⁴ Miguel Herrero de Miñón ha mantingut la necessitat d'una auto-qualificació adient a (i que pot ser singular per) cada comunitat perquè es puguin revestir del necessari «simbolisme». Vid., per exemple, la *Introducción* a la traducció de l'opuscle *Fragmentos de Estado* de Georg Jellinek publicat per l'editorial Civitas l'any 1981, p. 51.

⁵ Vid. Dictamen del Consell Consultiu núm. 269.

⁶ A part de la discussió terminològica al voltant de la idea de «nació», cal recordar la discussió sorgida per la utilització o poca utilització, segons les versions, de la paraula «Espanya». Al preàmbul es menciona l'expressió «pobles d'Espanya» en diverses ocasions i al fet que Catalunya consideri a Espanya un Estat plurinacional. A l'articulat, la paraula «Espanya» només apareix en dos ocasions per fer referència als convenis internacionals ratificats per Espanya (art. 37.4 i 197.5 PR) i en altres dues per designar el Banc d'Espanya (art. 120.4 i 182.1 PR). No obstant, també n'hi ha d'altres al·lusions als derivats de la paraula «Espanya» (nacionalitat espanyola, delegació espanyola front la Unió Europea, Estat espanyol, àmbit estatal espanyol), tot i que en molts casos es prefereix la utilització de la expressió «Estat» sense més qualificatius.

⁷ L'esmena manifesta clarament que la profusió dels adjectius «indissoluble», «indivisible» i «comú» per a una idea repetida en termes semblants com «Nació» i «Pàtria», als que cal afegir «unitat», és mostra d'una por i una preocupació front el terme «nacionalitat» que, en cert sentit, contradiu la idea defensada pels promotors del «barroquisme» que la «nació espanyola» sigui quelcom natural i indiscutible quan cal reiterar-ho tantes vegades.

⁸ Vid. l'aportació de Juan-Sisinio Pérez Garzón al llibre *España, ¿Nación de naciones?*, publicat a Madrid per Marcial Pons Història l'any 2002, i la introducció de l'editora (Anna María García Rovira) extraient-ne les principals idees.

⁹ Vid., especialment, els diaris de sessions del Congrés dels Diputats corresponents als dies 5 i 9 de maig de 1978.

¹⁰ Els antecedents de l'expressió «Nació de nacions» es troben a la idea d'Espanya com a «Gran Nació» que conté nacions petites formulada pel català Antoni de Capmany i Montpalau (1742-1813) i que fou reproduïda a les Corts de Cadis per Ramón Lázaro Dou (1742-1832), el seu primer president, i també català. Antoni de Capmany i Montpalau, polític, historiador i militar, va criticar amb fervor la desaparició de les regions franceses i la seva substitució pels departaments provincials. En el seu treball *Centinela contra los franceses* va apuntar la següent idea: «¿Qué sería ya de los españoles, si no hubiera habido aragoneses, valencianos, murcianos, andaluces, asturianos, gallegos, extremeños, catalanes, castellanos, etc.? Cada uno de estos nombres inflama y envanece, y de estas pequeñas naciones se compone la masa de la Gran Nación que no conocía nuestro sabio conquistador, a pesar de tener sobre el bufete abierto el mapa de España a todas horas».

¹¹ Vid. Anselmo Carretero. *Los pueblos de España*. Barcelona: Ed. Hacer, 1992. És una edició renovada del seu clàssic *Las nacionalidades españolas* (1952).

¹² Concepción Martínez-Carrasco Pignatelli en el seu llibre *Postmodernidad y Derecho Público*, Madrid: Centro de Estudios Políticos y Constitucionales, 2002, exposa com a tesi la idea que molts juristes són postmoderns sense ser conscients d'aquest fet i que, en certa mesura, el Dret públic té més elements de la postmodernitat del que es podria pensar a primera vista. Tot i que no cita en cap moment la utilització del terme nació per la Constitució, és fàcilment traslladable el seu argument a aquest supòsit.

¹³ Vid. Xacobe Bastida. *La Nación española y el nacionalismo constitucional*. Barcelona: Ariel, 1998, p. 95 i ss. L'autor considera que l'expressió «Nació de nacions» està implícita a la Constitució, però, en canvi, considera que és inconsistent intentar compaginar la idea de nació i la de nacionalitats.

¹⁴ Anselmo Carretero. *Los pueblos de España*. Barcelona: Ed. Hacer, 1992, pp. 397-398.

¹⁵ Ramón Máiz. «Nación de naciones y federalismo». *Claves de la Razón Práctica* 157, pp. 18-23.

¹⁶ Cal recordar que l'autonomia política només estava establerta inicialment per les comunitats de l'article 151 CE o que s'assimilessin a aquesta via (en especial, disposició transitòria segona referida a Catalunya, País Basc i Galícia) i no per a totes les Comunitats autònomes com va acabar passant. Podria pensar-se que l'existència d'una Assemblea legislativa a les comunitats de l'article 143 CE és contrari a l'esperit de la Constitució o a una interpretació autèntica, encara que plenament constitucional donat que no va contra la literalitat de l'article 143 CE, que no prohibeix, tot i que no contempla, les Assemblees legislatives per aquestes comunitats.

¹⁷ Rafael Jorba. *Catalanisme o Nacionalisme: Proposta d'una nova laïcitat*, Barcelona: Columna, 2004.

¹⁸ Ramón Máiz. «Nación de naciones y federalismo». *Claves de la Razón Práctica* 157, pp. 18-23.